

Geert Sanders



de **blauwe klauwier**

jaargang 25 no. 3

PERIODIEK VAN VOGELWERKGROEP DE KEMPEN

DE BLAUWE KLAUWIER is een uitgave van **VOGELWERKGROEP "DE KEMPEN"**, en verschijnt in principe 4 keer per jaar.

LOSSE ABONNEMENTEN zijn verkrijgbaar door storting van *f* 17,50 op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep de Kempen te Eindhoven, onder vermelding van "abonnement Blauwe Klauwier". De portokosten zijn in de prijs inbegrepen.

DE REDACTIE bestaat uit: Jan Wouters.

Het redactie-adres is: De Braken 11
5541 AC Reusel
tel. 0497-642391

VOGELWERKGROEP "DE KEMPEN" beoogt bezig te zijn met vogelstudie in de Kempen, teneinde de kennis over de, in het wild levende, vogels te vergroten en een bijdrage te leveren aan de bescherming van deze vogels in hun milieu. Hiernaast is ruimte voor andere activiteiten zoals: natuurstudie in ruimere zin, voorlichting, educatie en beheerswerkzaamheden.

LIDMAATSCHAP kan men verkrijgen door zich te wenden tot het secretariaat van de Vogelwerkgroep. Het lidmaatschap begint met een proeflidmaatschap van 3 maanden. De contributie bedraagt *f* 45,-- per jaar; studenten betalen *f* 35,-- en gezinsleden *f* 22,50. DONATEURS die de vogelwerkgroep willen steunen zijn van harte welkom. Donateurs die *f*25,-- of meer schenken, krijgen een jaar lang de Blauwe Klauwier toegezonden. BETALING van de contributie of donatie kan geschieden door storting op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep de Kempen te Eindhoven, onder vermelding van "contributie Vogelwerkgroep" dan wel "donatie Vogelwerkgroep".

HET POSTADRES van het secretariaat luidt als volgt:

Vogelwerkgroep "De Kempen"
Postbus 386
5500 AJ Veldhoven.

ARTIKELN UIT DE BLAUWE KLAUWIER MOGEN WORDEN OVERGENOMEN, NA VOORAF VERKREGEN SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING VAN DE REDACTIE, ONDER VERMELDING VAN DE BRON.

Ransuilen in de gemeente Reusel.

PIETER WOUTERS

Ik had het gevoel dat het niet goed ging met de Ransuil in de Kempen. Op je gevoel afgaan is niet altijd goed. Daarom ben ik vanaf 1997 begonnen met het inventariseren van geslaagde broedgevallen van Ransuilen. Hiervan een eerste verslag.

In 1997 ben ik gestart met een vijftal gebieden binnen de gemeente Reusel-De Mierden. In 1998 heb ik de inventarisatie van geslaagde Ransuilbroedsels uitgebreid naar het gehele grondgebied van de voormalige gemeente Reusel. Ik ben toen ook begonnen met het verzamelen van een aantal andere gegevens die van belang kunnen zijn rond het broedproces van de Ransuil. Dit heb ik in 1999 voortgezet.

Onderzoeksgebied

Het huidige onderzoeksgebied beslaat een oppervlakte van 3000 ha. Het omvat de gehele voormalige gemeente Reusel, exclusief de Reuselse Moeren, maar inclusief het zuidelijke gedeelte van de Molenheide in Hulsel. In het onderzoeksgebied ligt maar één groot aaneengesloten bosgebied: de Peelsche Heide met een oppervlakte van 300 ha. Verder liggen er nog een viertal bosgebiedjes met een oppervlakte boven de 20 ha: Torenbroek 55 ha, Molenheide zuid 38 ha, Heikant 34 ha en Rouwenbogt 21 ha. De rest van de bospercelen zijn allemaal kleiner dan 20 ha.

Het gebied kan men kwalificeren als agrarisch met verspreid liggende bosjes. Dit agrarisch gebied is allemaal intensief in gebruik. Met uitzondering van het gebied het Beleven: een weidegebied(je) wat sinds kort in eigendom is bij Brabants Landschap en wat extensief beheerd wordt. Ook Het Goor gelegen aan de oostzijde van De Reuselse Moeren wordt extensief beheerd. Dit ligt echter buiten het onderzoeksgebied maar wordt door de uilen wel als jachtgebied gebruikt.

Methode

Vanaf begin mei wordt het gebied in een aantal avonden doorkruist met de fiets. Alle geschikte biotopen worden dan aangedaan. Er wordt gestopt en geluisterd of er jonge Ransuilen roepen. Als de Ransuilen nog klein zijn dan bestaat dit roepen uit een zacht gepiep. Wil men dit horen dan moet je echt stoppen en goed luisteren daar dit gepiep niet ver draagt.

Later in het seizoen als de jongen ouder zijn, vaak hebben ze het nest dan al verlaten of staan ze op het punt om dit te doen, dan hoeft men al niet meer te stoppen bij de diverse biotopen. Men kan dan al fietsend inventariseren. Het roepen is dan hard en draagt ver. Op windstille avonden makkelijk tot 5 à 600 meter.

Als een geslaagd broedsel is gevonden, wordt één van de volgende dagen het nest opgespoord zodat er nog een aantal andere gegevens verzameld kunnen worden. Dit zijn boomsoort van de nestboom, hoogte nest, oorspronkelijke bouwer nest, eventuele dode jongen onder het nest en de braakballen worden verzameld. Ook wordt er naar de roestplaats van het mannetje gezocht. Is dit een 'mooie' vaste plaats of een vage en hoe ver ligt deze van het nest af? Ook hier worden de braakballen verzameld.

De braakballen worden in twee categorieën ingedeeld: de braakballen die voor 100% heel zijn, en de rest: de losse fractie. Hele braakballen worden in het veld al apart verzameld. (Dit gaat goed in kistjes met aparte vakjes of in tray's die gebruikt worden door tuinders om plantjes in te verspenen.) Bij het pluizen wordt de inhoud van de hele ballen apart per bal genoteerd.

Werden op het nest nog jonge jongen aangetroffen dan heb ik ze laten ringen door onze vaste ringer Jan Wouters. Maar jonge Ransuilen verlaten al snel nadat ze beginnen te roepen het nest, en zijn dan bijna niet meer te vangen.

Van alle broedsels wordt een nestkaart ingevuld en opgestuurd naar SOVON.

Resultaten

Aantal geslaagde broedsels

1998 en 1999 staan te boek als muizenrijke jaren. Dit zien we ook terug in het aantal broedsels: 15 respectievelijk 14. Dit is aanzienlijk meer dan in 1997 wat een slecht muizenjaar was. Dat jaar zijn in de 5 onderzochte deelgebieden slechts 2 geslaagde broedsels vastgesteld. In 1998 was dit 8 en in 1999 9 broedsels.

Minimum aantal jongen per nest

Hiervoor wordt het totale aantal jongen gebruikt wat bij een nest is vastgesteld. Dit is het aantal roepende jongen plus eventuele dode jongen die onder het nest zijn gevonden.

In 1998 bedroeg het aantal jongen per nest 2,8. In 1999 was dit nagenoeg gelijk met 2,9 jongen per nest. Wel opvallend is dat in 1998 bij 3 nesten 1 of 2 dode jongen onder het nest werden aangetroffen bij het eerste bezoek aan een nest. Mogelijk dat de voedselsituatie nog niet optimaal was. In 1999 was dit namelijk bij geen enkel nest het geval. (Zie ook Overleving)

Nestboom, hoogte nest en bouwer van het nest.

De Ransuil gebruikt voornamelijk nesten van Zwarte kraaien. Alle nesten waarvan de bouwer is vastgesteld zijn op een na, gemaakt door Zwarte kraaien (n=19), het andere was door een Buizerd gebouwd. Verder werd van 5 nesten de bouwer niet achterhaald.

Zwarte kraaien bouwen hun nest graag hoog in de kruin van een boom. Een logisch gevolg is dan dat de nesten van Ransuilen ook hoog zitten.

De uitgekozen nesten zitten allemaal in naaldbomen met als favoriet de Grove Den (19) en verder Pinus nigra (3) en Fijnspar (1)

Roestplaats mannetje

Zoals bij veel vogels broedt ook hier het vrouwtje alleen. Het mannetje roest in buurt van het nest. Deze roestplaatsen heb ik ook opgespoord. In veel gevallen is zo'n roestplaats overduidelijk. Het mannetje gebruikt één tot een paar plaatsen waar hij de hele broedtijd de wacht houdt. Te herkennen aan de grote hoeveelheid braakballen die er onder liggen. Maar soms is deze niet duidelijk. Dan kan men onder bijna elke boom rond het nest wel een paar braakballen vinden wat er op wijst dat er vrijwel dagelijks in een andere boom werd geroest.

De gemiddelde afstand tot de nestboom bedroeg 12,9 meter. (minimaal 5, maximaal 22 meter)

Het voedsel

Wat Ransuilen eten tijdens de broedtijd is vrij gemakkelijk vast te stellen. Onder het nest en de roestplaats van het mannetje zijn vaak aardige partijen braakballen te vinden. Ook kan men in een later stadium als de jongen al zijn uitgevlogen het nestbos afzoeken op braakballen. Wat vaak nog een aardige portie kan opleveren. De braakballen worden per nest opgesplitst in een aantal categorieën. Nest, roestplaats en losse vondsten. Verder zijn de braakballen verdeeld in hele en brokstukken.

In bijlage 1 worden de totalen gegeven per broedplaats in 1998. We zien dat er onderling nogal wat verschil kan zijn tussen de gevangen prooien. Dit heeft alles te maken met de broedplaats.

Twee voorbeelden. We zien dat de Ransuil die broedt in het Beleven voornamelijk Veldmuizen op het menu heeft staan. Het Beleven is dan ook een echt weidegebied. Ook het paar wat huist in de Bakmannen, gelegen tegen het Beleven, jaagt hier want ook hier bestaat het voedsel voor een groot gedeelte uit Veldmuizen.

Dit terwijl de Ransuil van Torebroek relatief veel Aardmuis en Dwergmuis vangt. Zeer waarschijnlijk jaagt dit paar op de ruige weilanden en akkers van Het Goor: een weidegebiedje ten oosten van de Reuselse Moeren dat door SBB extensief beheerd wordt.

Ook zijn er Ransuilen die zich meer gespecialiseerd hebben op het vangen van vogels dan andere. Een goed voorbeeld hiervan is het paar van de Achterste Heikant. Hier werden 4 vogelprooien in de braakballen gevonden, waaronder een geringde Vink¹⁾. Daarnaast werden nog 6 geslagen vogels gevonden bij het rapen van braakballen.

De eerste keer dat ik bij het zoeken van braakballen vogelprooien vond dacht ik nog aan een Sperwer/Boomvalk in de buurt. Maar na alles te hebben afgezocht kon ik alleen maar concluderen dat dit het werk van de Ransuilen was. Als je goed kijkt zijn er ook wel enkele minieme verschillen met dagroofvogels. Prooien worden in een boom geplukt, plukken gebeurt onzorgvuldiger (Men vindt minder veren terug.) en van de grotere prooien, vanaf Merel, vind men vaak nog grotere lichaamsdelen als vleugel(s) en staart terug.

Overleving

Hier heb ik nog niet gestructureerd naar gekeken, maar omdat ik de nesten nadat de jongen zijn uitgevlogen nog minimaal 1 maal controleer, kan ik hier toch wel iets over zeggen. Veel broedsels halen het einddoel, jongen op eigen benen, niet.

Van de 14 broedsels in 1999 waren er 5 binnen een maand na het ontdekken van het nest alle jongen weg. En bij nog eens 3 nesten verdween er in die periode 1 jong. In zo'n goed muizenjaar kan het aanbod van voedsel hierbij geen rol spelen. Er werden dit jaar dan ook geen dode jongen onder het nest gevonden (vgl. Minimum aantal jongen per nest). Bovendien is het

weer goed geweest, zodat dit ook niet een factor van belang geweest kan zijn.

Zeer waarschijnlijk is in zo'n jaar als dit, predatie dan ook de belangrijkste factor voor het wegvallen van roepende jonge Ransuilen. In zeker 3 gevallen heb ik kunnen vaststellen dat de jongen zijn gepredeerd door een naburig Buizerdpaar. En in een geval kon ik de dader van het prederen van een jong niet met zekerheid opsporen, maar zeer waarschijnlijk betrof het hier de naburige Sperwer. Wat er met de overige vier broedsels is gebeurd heb ik niet kunnen achterhalen.

Tweede broedsel

In het gebied de Voorste Heikant werd op 9-5-'99 een roepend jong gehoord. Hij riep nog niet goed door en het kwam piepend op mij over. Daarom zijn we (Jan W. en ik) de volgende dag terug gegaan om de jongen te ringen. We troffen geen jongen aan maar wel vonden we op die plaats een nest. Het vrouwtje zat te broeden op 1 ei. Op 11-6 's avonds ben ik weer gaan luisteren om met zekerheid vast te kunnen stellen of er bij dit nest nu een jong hoorde of niet. En jawel er zat een onvolwassen Ransuil op nog geen 10 meter van het nest luid te bedelen. Op enige afstand zat ook nog een Volwassen uil te 'brommen'.

Op 18-6 zijn we terug gegaan om de eventuele jongen in het nest te ringen. Er lagen in het nest echter 3 eieren, die nog wel warm waren. Ze zouden echter al een tijdje geleden uitgekomen moeten zijn. Op 22-6 ben ik nogmaals terug gegaan om te kijken of het vrouwtje nog op het nest zat of dat ze het broeden al had opgegeven. Er zaten toen echter 3 Ransuilen boven in de nestboom. Het vrouwtje op het nest, het mannetje (?) erlangs en een onvolwassen exemplaar op een zijtak. Bij de controle op 27-6 zat het vrouwtje niet meer op het nest en had ze het broeden op eieren die toch niet meer zouden uitkomen opgegeven. In de literatuur wordt een 2^e broedsel zeldzaam genoemd. Het zou alleen voorkomen

¹⁾ Vink. Geringd op 20-8-95 in de Braken te Reusel als vrouwtje > 1 kj. Terug gevonden in een partij Ransuil-braakballen die op 22-5-98 zijn verzameld op de Achterste Heikant te Reusel. Afstand 2.1 km.
de Blauwe Klauwier 25 no.3 (1999)

in voedselrijke jaren, wat 1999 dan ook was.

Dankwoord

Speciaal wil ik Jan Wouters bedanken die toch maar weer steeds bereid was om meteen de volgende dag na het horen van piepende jongen een Ransuilenbroedsel te ringen. En ook Jan Kolsters voor het controleren van sommige muizenkaakjes.

Literatuur

Bodbiel A.: Gedrag en voedselkeuze van broedende Ransuilen *Asio otus* in ZO-Brabant. *Limosa* 70(1997): 97-100.

Lange R. et al: Zoogdieren van de Benelux. Herkenning en onderzoek. Jeugdbondsuitgeverij, 1986.

Manen W. van: Territorium- en nestkeuze bij de Ransuil *Asio otus*. *Limosa* 65(1992): 1-6.

Manen W. van: Censusing Long-eared Owls *Asio otus* in the breeding season. *Bird Census News* 3(2): 16-23. (1990)

Wouters P.: Uilen in de Kempen in 1997. *De Blauwe Klauwier* 24 (1): 8-11. (1998)

Wouters P.: Uilen in de Kempen in 1998. *De Blauwe Klauwier* 24 (3): 8-11. (1998)



Bijlage 1: Prooien (geslagen gevonden en uit braakballen) per broedlocatie in 1998. Het eerste getal geeft het aantal gevonden exemplaren per soort aan. Het tweede getal (tussen haakjes) geeft aan hoeveel procent dit is van het totaal aantal prooien op die locatie.

Soort	Locatie	Koppen-aardse Heide zuid	Koppen-aardse Heide noord	Kruisven	Kleine Cirkel	Potjes Pedje	Torenbroek	Postelsetdijk	Achterste Heikant	De Hoek	Bakmannen	Beleven west	Ziekbleek / Belevense loop.	Kattenbos	Moleneide	Totaal
Bosmuis		49 (57.0)	30 (50)	29 (30.6)	11 (19.7)	28 (47.5)	48 (43.2)	61 (57.0)	30 (50.8)	14 (48.3)	36 (34.3)	6 (19.4)	22 (51.2)	3 (23.0)	40 (53.3)	407 (43.9)
Huismuis								1 (0.9)			1 (0.9)					2 (0.2)
Dwergmuis			1 (1.7)	2 (2.1)	1 (1.8)	4 (6.8)	6 (5.4)	3 (2.8)	2 (3.4)	1 (3.4)	2 (1.9)				2 (2.7)	24 (2.6)
Veldmuis		20 (23.2)	18 (30)	20 (21.0)	16 (28.6)	13 (22.0)	16 (14.4)	25 (23.4)	8 (13.6)	8 (27.6)	39 (37.2)	20 (64.5)	6 (13.9)	4 (30.7)	17 (22.7)	230 (24.8)
Aardmuis		8 (9.3)	3 (5)	29 (30.6)	12 (21.4)	10 (16.9)	25 (22.5)	5 (4.7)	6 (10.2)	3 (10.4)	7 (6.7)	3 (9.6)			4 (5.3)	115 (12.4)
Rosse woelmuis				2 (2.1)	2 (3.5)		5 (4.5)	5 (4.7)	1 (1.7)		2 (1.9)				3 (4.0)	20 (2.2)
Ondergrondse woelmuis		2 (2.3)	1 (1.7)	1 (1.0)					2 (3.4)		2 (1.9)					8 (0.9)
Woelmuis spec.										1 (3.4)						1 (0.1)
Bosspitsmuis		1 (1.2)	2 (3.3)	1 (1.0)	6 (10.7)		4 (3.6)				3 (2.9)					17 (1.8)
Dwergspitsmuis			2 (3.3)	6 (6.4)	2 (3.5)	1 (1.7)	1 (0.9)	1 (0.9)			2 (1.9)					15 (1.6)
Sorex spec.					1 (1.8)											1 (0.1)
Huisspitsmuis			1 (1.7)		1 (1.8)	1 (1.7)				2 (6.8)		1 (3.2)	1 (2.3)		5 (6.7)	12 (1.3)
Woelrat		2 (2.3)	2 (3.3)	1 (1.0)	2 (3.5)						1 (0.9)	1 (3.2)	2 (4.7)			11 (1.2)
Bruine rat							1 (0.9)								1 (1.3)	2 (0.2)
Konijn		1 (1.2)					1 (0.9)				3 (2.9)		1 (2.3)			6 (0.6)
Vogel spec.		1 (1.2)		2 (2.1)			2 (1.8)	4 (3.7)	10 (17.9)		3 (2.9)		11 (25.6)	5 (38.5)	2 (2.7)	34 (3.7)
Kever spec.		2 (2.3)		2 (2.1)	2 (3.5)	2 (3.4)	2 (1.8)	2 (1.8)			3 (2.9)			1 (7.7)	1 (1.3)	17 (1.8)
Totaal		86	60	95	56	59	111	107	59	29	104	31	43	13	75	928

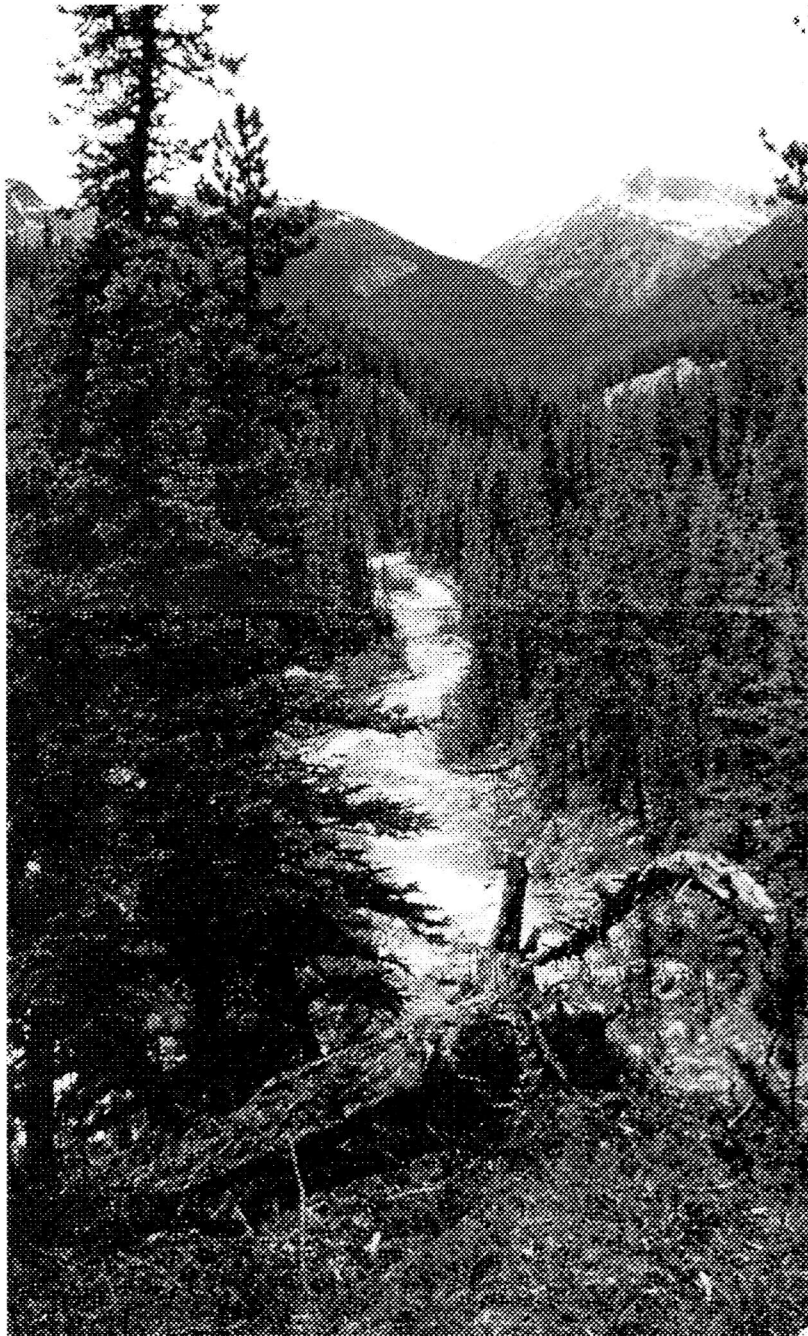


FOTO: HENDRIK BROEREN

In Memoriam Hendrik Broeren

JACQUES VAN KESSEL EN PIETER WOUTERS

Op zaterdag 28-8-98 vertrokken we met 8 VWG-leden richting Zweden. Wie had kunnen denken dat we precies 1 jaar later op deze zaterdag weer bij elkaar zouden zijn. Nu om onze jongste medereiziger te begeleiden naar zijn laatste rustplaats.

In die enkele jaren dat Hendrik met het Buikheide-team optrok hebben we hem leren kennen als een bescheiden, leergierige jongen. En natuurlijk iemand die zich voornamelijk met roofvogels bezig hield.

Hendrik was een jongen die vogels kijken leuk vond. Hij ging daarvoor zelf op pad. Iets wat in deze tijd voor een beginnende vogelaar zeer uniek is. Zo ontmoette hij Jacques op de Buikheide. Die zag meteen de kwaliteit in van deze vogelaar en lijfde hem in bij het roofvogelonderzoek op de Buikheide.

Hendrik trok graag met de groep op maar schuwde het alleen struinen en toppen niet. Vooral deze laatste eigenschap maakte hem zeer waardevol. De meeste Buikheide-vogelaars durven nog niet eens uit een diep bord te eten. Maar Hendrik klom gevraagd en ongevraagd in 'zijn' 20 meter hoge Douglas om zo uren over de bossen te kunnen kijken, zodat hij de roofvogels beter kon zien. Vooral om de Wespendif, ook voor hem een geliefde soort, te zien. Hij heeft dan ook samen met Jacques op de post 'Leeuwerikhoeve' veel tijd doorgebracht om er samen achter te komen waar nou die Wespendifieven zitten.

Toen het Buikheide-team besloot om naar Zweden te gaan sprak het natuurlijk voor zich dat ook Hendrik meeging. Hij heeft daar intens genoten. Het meest is ons dan ook het jeugdige fanatisme bij gebleven. Blijven kijken om toch maar die Zeearend en Visarend te zien. Balen als een stekker dat we ondanks twee middagen kijken in 'the valley of the eagles' geen Steenarenden hebben gezien. Elke ochtend mee naar de punt en daar dan niet meer weg te slaan zijn achter de telescoop, om toch maar niets te missen en alles goed te kunnen zien. Ook heeft hij daar De Kempen op de kaart gezet door er op 'wespendifevendag' een interview te geven aan de plaatselijke pers. Zie Blauwe Klauwier 24 (3): 21. (1998)

Spijtig genoeg is deze passie voor de natuur hem noodlottig geworden. Tijdens het maken of willen maken van de ultieme foto in Olympic National Parc, Seattle, Amerika, heeft hij een val gemaakt op een helling en is daarbij om het leven gekomen.

We zullen Hendrik blijven herinneren als een rustige bescheiden jongen met een grote passie voor de natuur !!



Trektelling op de Strabrechtse Heide 1998

GERRIT VINK

Nu het nieuwe trektelseizoen weer is aangebroken, geef ik hier nog een kort verslagje van het trieste telgebeuren van vorig jaar.

In 1998 is er vanwege het miserebele weer, erg onregelmatig geteld. Er werden bijzonder veel water(ige) vogels waargenomen.

Slechts enkele dagen met redelijk weer is er volgens de norm van vorig jaar geteld. Deze dagen: 3 en 31 oktober, zijn afzonderlijk in de overzichtstabel opgenomen. De rest van de waarnemingen zijn per 10 of 5 dagen samengevoegd om toch nog een beetje een redelijk overzicht te kunnen maken. Veel soorten zouden anders compleet afwezig zijn geweest in het overzicht.

Er werden toch nogal wat leuke soorten gezien met als hoogtepunt de vlucht Kraanvogels die op 10 oktober door Willem werd waargenomen. Enkele inter-

essante waarnemingen o.a. de Raaf en de Grote Zilverreigers werden aangeleverd door Jan Erik Kikkert.

De trouwe volhouders: Ton Geerts, Henk Munsters en Willem Veenhuizen bedankt voor het tellen.

Misschien hebben we dit jaar meer geluk. Uiteraard is elk lid van harte uitgenodigd om het fantastische verschijnsel met ons mee te beleven op onze vaste telpost. De teldata kun je vinden in de convo's. De telpost is ongeveer 200 meter van "de Plaetse" verwijderd. Auto parkeren op de parkeerplaats, dan langs de schaapskooi het fietspad over de hei volgen en je kunt ons niet missen.

*



Getelde trekkers op de Strabrechtse Heide in 1998 in de diverse perioden en op de teldagen.

Soort	3 oktober	1-10 okt.	11-15 okt	16-20 okt	21-30 okt	31 oktober
aalscholver			600		160	
grote zilverreiger			4			
blauwe reiger	1	1				
grauwe gans			16			
wilde eend	4					
blauwe kiekendief			1			
havik			2			
sperwer	2	1	2	1		
buizerd	2	1	3			
torenvalk	5			1 t.p.		2
smelleken						1
kraanvogel		34				
watersnip						1
holenduif	2					
houtduif	63		80		10	610
groene specht	1 t.p.					
zwarte specht	1 t.p.					
grote bonte specht	1 t.p.					
boomleeuwerik			2			2
veldleeuwerik	4	1	156	2		
graspieper	38	10	98	12	36	
witte kwikstaart	9	1	121	3	1	3
kramsvogel					2	
zanglijster	16	5	3	2	2	
koperwiek	7	22	84	37	9	18
grote lijster	4		2			
baardmannetje					4	
staartmees	3 t.p.					
koolmees	2 t.p.					
vlaamse gaai	2					
kauw			32			
roek			22			
raaf			1			
spreeuw	16	18	24	35	20	
ringmus			45			
vink	14	86	800	135	400	
keep	1		8		8	
groenling		2				
putter						8
sijs						2
kneu			18	88		
ijsgors						1
geelgors	3					
rietgors	5	2	4	3	1	

Ontwikkelingen binnen de weidevogelbescherming in Zuidoost-Brabant

PEER BUSINK

De georganiseerde bescherming van weidevogels kwam in Brabant laat op gang. Er ging heel wat particulier initiatief vooraf aan de oprichting van de Werkgroep Weidevogelbescherming Zuidoost-Brabant. En nu ligt er een Gruttoplan.

Verdwijnde vogels

Wanneer men het over weidevogelbescherming heeft, dan ziet men vaak het beeld voor zich van de veenweidegebieden van Noord- of Zuid-Holland. Een lage horizon met vooral veel wolken en laaggelegen weilanden, omzoomd met goed gevulde brede sloten. En tussen de schapen, menige Grutto en Tureluur. Constant zijn er geluiden van weidevogels te horen.

Het zal duidelijk zijn dat het landschap voor de weidevogels in Oost-Brabant er anders uit ziet. Wat gruttogeluiden betreft is het hier behoorlijk stil en wat betreft dat van de Tureluur, hopelijk wordt binnenkort het eerste nest in Brabant gevonden. En toch is Oost-Brabant niet onbelangrijk voor weidevogels, tenminste wanneer het om Kieviten en Scholeksters gaat. Een behoorlijk percentage Kieviten en Scholeksters van het landelijk aantal broedt heden toch mooi binnen Oostbrabantse grenzen.

De, in het voorjaar kale, maïsakkers blijken een uitstekend broedgebied voor deze soorten te zijn, tenminste wanneer de mestinjectoren.....

En waar een wil is, is een weg. Voor het eerst heb ik vorig broedseizoen bij Diessen op een maïsakker gezien dat om kievitsnesten met eieren heen gereden werd. Zodoende werd die vogels de mogelijkheid geboden hun broedsel uit te laten komen, tenminste wanneer geen illegale of legale eierrapers van tevoren.....

Uit bovenstaande blijkt toch maar weer dat de omstandigheden zo vaak in het nadeel zijn, wanneer je weidevogel bent en je een broedsel probeert groot te brengen

de Blauwe Klauwier 25 no.3 (1999)

om je als soort te handhaven. En voor onze kleine soorten zoals Veldleeuwerik, Graspieper en Gele kwikstaart is in een veel gebieden het doek al gevallen.

Deze soorten zijn klein en vallen niet op wanneer ze in het gras zitten. En het valt daarom ook niet op wanneer ze *niet* meer in het gras zitten. Met andere woorden, de broedmogelijkheden voor deze soorten zijn zo gedevalueerd dat je er geen broedsel meer kunt grootbrengen. Op die plekken valt het gemis pas goed op, want daar is het echt stil geworden.

Vroeger hoorde je toch overal van die "zingende stipjes" in de lucht, die je veel gemakkelijker kon ontdekken wanneer er ook wolken in de lucht waren. En... vroeger is eigenlijk nog niet zo lang geleden. En is het dus ook nog niet zo lang geleden dat de mens zo anders omging met zijn leefomgeving en dat de boer niet gevangen zat in de "investeren-produceren" spiraal. Economie en ecologie blijken hier toch ook omgekeerd evenredig te zijn. Menigeen die ziet dat de natuurbeleving en ecologische kwaliteit in het buitengebied door de vingers wegglipt zal roepen: "Zijn er nog steeds geen grenzen bereikt?" of "Wanneer komt er een kentering?" Natuurbeschermers proberen (al of niet tegen beter weten in) minstens een status-quo te realiseren. Zo ook de weidevogelbeschermers.

Als de boer het wil

Het zal begin mei 1992 zijn geweest. Een voor mij bekend weidebio-topje ten zuidoosten van Haghorst, waarvan ik wist dat hier Grutto's broedden,

werd toentertijd door mij geregeld bezocht. Tot mijn ontsteltenis zag ik in de eerste week van mei gruttogroepjes bij elkaar foerageren op pas gemaaid grasland. Geen enkele baltsvlucht was hier te zien of te horen. Bij benadering vlogen de Grutto's niet alarmerend op, ze gingen een eindje verder door met foerageren. Mijn conclusie was duidelijk: Uitgemaaid en het hele broedseizoen finito!

Hoe kun je dit nou voorkomen? Denken, denken, denk... Het jaar daarop van hetzelfde laken en pak. Dit kan toch zo niet doorgaan!

In Brabant was toen de weidevogelbescherming nog niet zo georganiseerd als tegenwoordig. "Niemand" deed er iets aan. Ik legde dit probleem voor aan de leden van vogelwerkgroep de Kempen waar ik zelf bestuurslid van was. Maar weidevogelbescherming was onbekend en onbemind. Dit fenomeen sprak de modale vogelaar niet zo aan, men concentreerde zich meer op het vogelleven in natuurgebieden.

Dan maar op een andere manier te werk gaan. Proberen de bron (de boer dus) van dit vogelleed in kennis te stellen en hopen dat bij deze basale groep de vonk van de beschermingsgedachten over zal slaan.

Een afspraak werd gemaakt met enkele bestuursleden van de NCB. Die knikten heel gewichtig toen ze mijn pleidooi aanhoorden en vonden ook dat er iets aan deze genocide gedaan moest worden (pr-redenen?). "Maar hoe had u dat gedacht mijnheer?". Ik stelde voor dat ik een handleiding zou schrijven waarin kort en krachtig beschreven werd hoe te handelen bij het sparen van de nesten met eieren en van hun jongen. Tenminste indien men hier oren naar had en hiervoor enige inspanning wilde getroosten. De handleiding heette daarom ook "Als de boer het wil".

Door de medewerking van de NCB zijn er in Zuidoost-Brabant onder \pm 20 kringvoorzitters zo'n 550 exemplaren verdeeld. Zij deelden de handleidingen dan weer uit aan hun achterban tijdens de

eerstvolgende vergadering. De medewerking van de NCB bestond uit het schriftelijk in kennis stellen van de kringvoorzitters dat er een handleiding over weidevogelbescherming op komst was. Die handleidingen moesten echter wel eerst op de plaats van bestemming komen door mij dus. Eerst van te voren opbellen. Hoeveel had u gedacht er nodig te hebben mijnheer, en dan vanuit mijn werk met een omweggetje naar huis om de bestellingen af te leveren.

Moeilijk te zeggen welk effect deze handleiding heeft gehad, maar tot enkele jaren na dato kreeg ik nog verzoeken binnen voor toezending van zo'n handleiding (tot uit Gelderland toe).

Misschien was er van het gezaaide zaad hier en daar toch een kiempje ontsproten. Misschien waren er mensen die de beschermingsgedachten in de praktijk wilden brengen maar nog een duwtje in de rug nodig hadden. Hoe dan om te gaan met deze eventueel ontluikende beschermingsactiviteiten?

Weidevogelcursus Oostelbeers

Ondertussen kwam mij via via ter ore dat in Best al geruime tijd ook iemand met weidevogelbescherming bezig was. Die wilde ik dan wel ontmoeten want twee weten tenslotte meer dan één. De persoon bleek Martin Pennings te heten. Na een gesprek bleken we allebei wel in te zijn om belangstellenden een weidevogelcursus aan te bieden.

We besloten een oproep te doen via een regionaal weekblad. Vijf en twintig personen reageerden en betaalden een bepaald (laag) bedrag en verschenen in een zaaltje te Oostelbeers voor de eerste bijeenkomst. Intussen was het maart 1995 geworden. Na drie theorieavonden en twee praktijkochtenden was de cursus afgelopen en moest men zelf het geleerde in de grote wijde weidevogelgebieden in praktijk brengen.

Gelukkig pakten de meesten de draad goed op en ontwikkelden zich tot gedegen weidevogelbeschermers. In het

begin was menig beschermer nog iet wat emotioneel ontroerd wanneer hun eerste beschermde nesten uitkwamen. Voor het nieuw geboren vogelleven waren zij namelijk direct verantwoordelijk geweest. En wanneer ze dat niet hadden gedaan waren die vogels er ook niet geweest. Maar na het tiende enz. nest "wen" je daar aan en worden ze nu alleen nog behoorlijk humeurig wanneer er beschermde nesten zijn, die door landbouwactiviteiten alsnog ondergeschoffeld worden.

Provinciaal coördinator

Intussen beraamden wij plannen om andere groepen te ondersteunen met een cursus. Toen kwam Landschapsbeheer Nederland in de persoon van Aad van Paassen Brabant binnen. Tezamen met Limburg was onze provincie de enige waar nog geen provinciaal coördinator weidevogelbescherming was. De andere provincies bleken die wel te hebben (sommige al jaren).

Landschapsbeheer had enige tijd van te voren een dikke subsidie van de EU ontvangen. Daarbij had men de opdracht meegekregen om in het dichtstbevolkte weidevogelland van West-Europa (Nederland dus), zo veel mogelijk mensen te mobiliseren om de broedsels van weidevogels te gaan beschermen. En dit was hard nodig want Nederland met de grootste dichtheden aan weidevogels (en mensen) ging er erg slordig mee om. Afname van 50-60% voor de "gewoonste" soorten binnen enkele jaren waren geen uitzondering. En de "minder gewone" soorten werden "kritische" soorten of zelfs "verdwenen" soorten.

Eindelijk kreeg ook Noord-Brabant zijn provinciaal coördinator. Voor ons als vrijwilligers die ook nog een volledige baan hadden, een verlichting. De eerste pc werd Willem Veenhuizen. Hij was verantwoordelijk voor heel Brabant en een groot stuk Limburg (en dat is heel veel). Zo hier en daar gaven we nog een cursusje en genoten van de tijd die we nu konden schenken aan ons eigen weidevogelgebiedje. Daarnaast kon ik mijn andere liefde weer wat meer tijd gunnen... roofvogels dus.

Gruttoplan

De tijd verstreek, Willem ging, Jeroen kwam en intussen waren er toch weer minder Grutto's in Zuidoost-Brabant.

Bij de provincie kun (kon?) je subsidie aanvragen voor soortbescherming. Dus waarom niet voor onze tanende Grutto's? Zo gezegd, zo gedaan en het resultaat was dat wij vele maanden later een subsidiebedrag toegezegd kregen. Maar dan begint het eigenlijk pas, nu ben je moreel verplicht om je plan ten uitvoer te gaan brengen. En het vrijblijvende is er dan wel zo'n beetje vanaf.

In al die tijd was de "groep van Oostelbeers" doorgegaan met bescherming, er waren weliswaar mensen weggegaan maar ook nieuwe binnengekomen. Het was een groep geworden waarin structuur zat, men bleef enthousiast, de resultaten werden jaarlijks verzameld en gearhiveerd.

Tijdens de eerstvolgende ledenbijeenkomst werd daarom het voorstel gedaan om van de groep een vereniging te maken. Iedereen is dan "medeverantwoordelijk", heeft een bepaalde verantwoordelijkheid. "Maar dan motte gij vurzitter worre, Ben sikkretaoris en Nellie penningmister". "Da's goed, maar dan motte gullie d'r achter staan en witte wè ge doen mot".

De vereniging is aanstonds en het Gruttoplan is reeds gelanceerd. We zijn van plan om in acht gebieden in Zuidoost-Brabant waar clusters Grutto's als broedvogel voorkomen, speciale aandacht en bescherming te geven. Dit houdt in om in gesprek te gaan met de plaatselijke boeren, vrijwilligers aan te stellen die in deze gebieden willen beschermen en willen inventariseren, het Waterschap te vragen om in het broedseizoen hier geen sloten te schonen, enz. enz.

We hebben voor nieuwe vrijwilligers een korte zakelijke handleiding geschreven die "alles" zegt over de beschermingsactiviteiten voor de Grutto.

Hiernaast willen we natuurlijk dezelfde hoeveelheid aandacht besteden aan de andere weidevogels, van Kievit tot aan

Graspieper en alles wat daar weer tussen zit.

Nog veel werk te doen, maar met enthousiaste natuurbeschermers kun je veel bereiken en nog veel meer wanneer het ambtenarenapparaat ook wil meewerken.

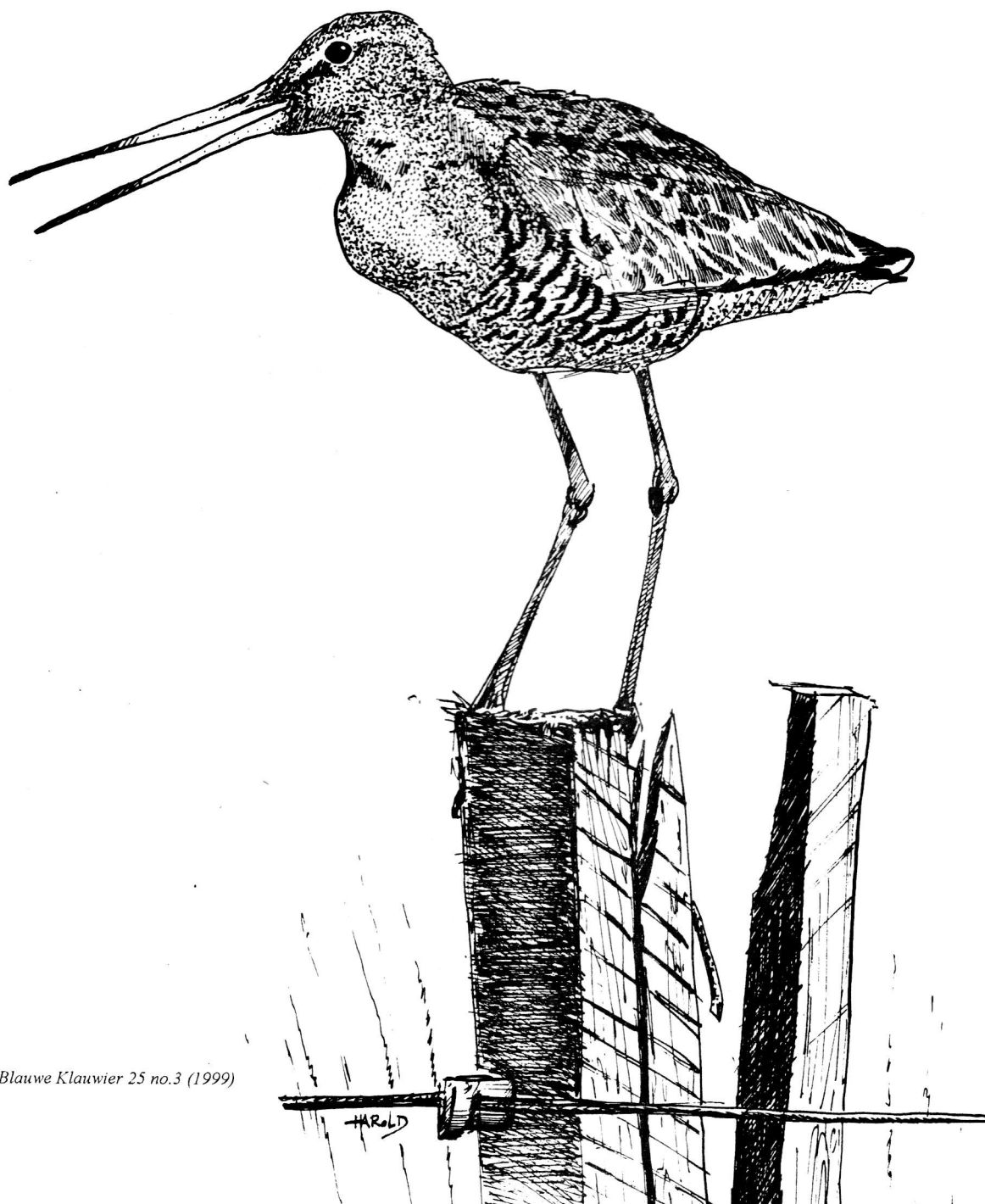
Mijn mening is dat de toekomstige weidevogelbescherming is gediend met gestructureerde groeperingen van intrinsiek gemotiveerde mensen die zelfstandig kunnen opereren. Een vereniging kan zo'n groepering zijn. Die heeft rechtspositie en kan als zodanig optreden.

Wij zijn nu met 25 mensen en zijn klaar voor de sprong in het diepe. Er moe-

ten daden worden gesteld, de Grutto is hier namelijk van afhankelijk. Door menselijk handelen is de Grutto al voor een (groot) deel uit Brabant verdwenen. Door menselijk handelen kan deze soort voor Zuidoost-Brabant ook behouden worden en blijven.

Voor dit laatste willen wij, Werkgroep Weidevogelbescherming Zuidoost-Brabant, graag medeverantwoordelijk zijn!

Bron: Provinciale weidevogelbescherming Noord-Brabant voorjaar 1999. Landschapsbeheer Nederland



Gedrag van watervogels gedurende de 95% zonsverduistering.

GERRIT VINK

Op maandag 11 augustus 1999 heb ik bij het Groot Malpieven gekeken naar het gedrag van de watervogels tijdens de gedeeltelijke zonsverduistering.

Het was die dag half bewolkt. Net op het moment van de maximale zonsverduistering om 12.28 uur was de zon geheel bedekt door een wolk. Het werd flink donker: zo rond 12.30 uur was het zicht net zo iets als een half uur na zonsondergang. Om 12.45 uur werd het weer flink lichter, mede doordat de bewolking brak.

Toen ik om 12 uur bij het ven aankwam was de zon al voor 60% verduisterd, maar de aanwezige vogels vertoonden nog hun gewone gedrag. Vijf paar Futen met jongen van 1-3 maanden waren volop aan het foerageren, waarbij de jongen luidroepend achter de ouders aanzwommen. Er waren ook zes paar Kokmeeuwen aanwezig waarvan de jongen op de zwarte-sternvlotjes of in de begroeiing zaten. Verder zaten er nog drie paar Meerkoet met jongen, twee paar Dodaars, een paar Geoorde Fuut en een aantal Wilde Eenden, Oeverlopers en Watersnippen. Boven het ven was een groep Boerenzwaluwen aan het foerageren.

Het gedrag van de meeste vogels begon te veranderen rond 12.15 uur. Hieronder volgt per soort het gedrag vanaf 12.15 tot 13.15 uur.

Fuut

12.15 Eerste paren stoppen met foerageren, ouders duiken niet meer maar beginnen te poetsen. de bedelroep van de jongen stopt geleidelijk.

12.20 Laatste paar (kleinste jongen) stopt ook met foerageren. De paren met de oudere jongen draaien hun kop en gaan met de snavel op de rug slapen.

12.20-12.40 Alle Futen rusten, een enkel jong zwemt nog wat rond zonder te bedelen.

12.45 Eerste bedelgeluidjes van de jongste fuutjes, maar nog geen reactie van de oudervogels.

12.50 Eerste oudervogel hervat het foerageren, de rest slaapt nog steeds terwijl het toch alweer behoorlijk licht wordt.

13.00 De Futen met de grotere jongen worden ook weer geleidelijk wakker, maar het foerageren is nog niet hervat.

13.15 De meeste Futen hervatten het foerageren op een paar langslapers na.

Kokmeeuw

12.15 Er wordt nog volop heen en weer gevlogen, en de jongen worden nog gevoerd.

12.20-12.30 De oudervogels strijken bij hun jongen neer en gaan poetsen. Er vliegt geen enkele meeuw en ook het roepen is verstomd.

12.45 Nog steeds alle meeuwen op de grond, maar enkele hervatten het poetsen.

12.50 De eerste meeuw vliegt weer.

13.00 De eerste meeuwenroep schalt weer over het ven en meer vogels, ook jongen vliegen op.

Wilde Eend

12.15 De in vol eclipskleed zijnde eenden houden zich dicht onder de begroeiing op en zwemmen wat heen en weer.

12.30 Een groep van 20 eenden komt uit de begroeiing te voorschijn en zwemt het open water van het ven op.

12.45 De Wilde Eenden vertrekken stuk voor stuk weer naar de dichtere begroeiing.

Er is inmiddels ook een Tafeleend verschenen die wat verder uit de kant blijft rondzwemmen zonder te duiken.

Dodaars

Tot 12.15 was hun aanwezigheid me niet opgevallen.

12.35 Twee Dodaarzen beginnen te roepen en zwemmen vanuit de begroeiing het ven op.

12.45 In totaal zijn nu drie volwassen en minimaal vier jongen op het ven zichtbaar. Ze gaan meteen foerageren.

Geoorde Fuut

12.15 Een volwassen Geoorde Fuut is aan het foerageren.

12.25 De Geoorde Fuut stopt met duiken maar blijft waakzaam rondzwemmen, waarschijnlijk zit er een jong net achter de begroeiing.

12.30 Een groot jong komt tevoorschijn en voegt zich bij de oudervogel zonder te bedelen.

12.45 Nog steeds zwemmen de Geoorde Futen rond zonder te duiken.

13.10 Beide Geoorde Futen hervatten het foerageren.

Meerkoet

12.15 Er zijn 16 Meerkoeten, volwassen vogels en grote jongen, op het ven aan het foerageren.

12.20 Het foerageren stopt, maar de Meerkoeten roepen nog wel.

12.30 Het roepen stopt en de Meerkoeten dobberen wat rond of zwemmen een klein stukje.

12.45 Ze worden weer wat actiever en roepen zo nu en dan, maar ze foerageren nog niet.

13.00 Het foerageren wordt weer hervat.

Watersnip

Bij aankomst staan een paar Watersnippen tegen een eilandje aan met hun snavel in de grond te prikken.

Van 12.20 tot 12.35 heb ik ze niet goed kunnen waarnemen.

12.45 Plotseling vliegen er zes op en beginnen luid roepend met een rondvlucht over het ven, die een paar minuten duurt.

12.50 Ze vallen weer in achter een eilandje en zijn weer stil.

Oeverloper

Bij aankomst is er een zichtbaar aan het foerageren langs de waterkant.

12.25 Opeens vliegen er vier luidroepend laag over het water. Een strijkt er neer in een boom en een andere op een vlotje.

Tot 12.40 heb ik er geen meer gezien.

12.40 Twee vliegen er weer roepend over het water. Vanaf die tijd heb ik er minstens twee weer zien foerageren.

Zwaluwen

12.15 Er komen steeds meer Boerenzwaluwen boven het ven foerageren.

12.20 Plots verschijnen er ook 20 Huiszwaluwen zodat er nu ongeveer 50 zwaluwen foerageren.

12.30 Het foerageren gaat door waarbij de zwaluwen steeds lager boven het water hun prooi zoeken.

12.45 Het wordt weer flink lichter, en de eerste zwaluwen vliegen weg van het ven naar de heide, Er blijft echter nog wel een flinke groep achter. Ze blijven vrij laag boven het ven foerageren ondanks dat het alweer flink lichter is geworden.

Zoals je uit deze unieke waarnemingen kunt zien, heeft de zonsverduistering wel invloed op het gedrag van de meeste vogels. Vaak stoppen ze met foerageren en worden rustiger alsof het avond wordt of ze komen te voorschijn uit de dekking. De invloed is uiteraard maar tijdelijk. Na een kwartier tot een half uur hervatten ze hun gewone gedrag.



Uilen in de Kempen in 1999

PIETER WOUTERS

Ook dit jaar zijn weer een aantal vaste gebieden in de Kempen geïnventariseerd op Bosuil en Ransuil. De resultaten daarvan worden hier gepresenteerd

Voor de Bosuil zijn de onderzochte gebieden de Buikheide en een aantal gebiedjes in de gemeente Reusel.

De Ransuil was in 1998 alleen in de gemeente Reusel geïnventariseerd. Maar om iets meer over de stand van deze uil te weten te komen heb ik geprobeerd om meer mensen een aantal jaren een gebied te laten inventariseren.

Het is dit eerste jaar nog niet volledig gelukt. Toch zullen we maar denken dat het aanloopproblemen zijn, en dat het volgend jaar wel alles op rolletjes zal lopen.

Bosuil

Dit jaar is er een groot verschil tussen de twee grote bosgebieden. Het aantal roepende mannetjes op de Buikheide is 'gelijk' gebleven. Maar het aantal in het gebied de Peelsche Heide is helemaal ingezakt. Er werd hier maar een roepend mannetje waargenomen (tabel 1).

Wel moet ik er bij vermelden dat door omstandigheden hier pas half februari met de inventarisatie begonnen kon worden. Maar dat is in normale jaren niet echt een probleem. Mogelijk dat ze door de zachte winter vroeg begonnen zijn, maar dan nog zijn Bosuilen zeker tot in februari goed te inventariseren. Ook is er in dit

bosgebied de laatste jaren nog al wat gekapt. Echter, uit eerdere bosuileninventarisaties is gebleken dat dit in de grotere bosgebieden nauwelijks invloed heeft op de stand van de Bosuil. Het volgende voorjaar zal aan het licht brengen of dit een tijdelijk dipje was (lees: te laat geïnventariseerd) of dat de stand echt is afgenomen.

Dit jaar was er in deelgebied 5: Achterste Heikant, wel weer een roepend mannetje aanwezig. Maar deelgebied 6 bleef ook dit jaar weer onbezet door een Bosuil. Wel werd hier in augustus een Bosuil doodgereden. Wat bewijst dat ze er toch wel ooit komen. Dat er dit jaar weer een van deze marginale bosuilenbiotopen bezet was, heeft misschien te maken met de uitzonderlijk goede muizen stand van de laatste jaren.

Ransuil

Er is helaas maar weinig bekend over het voorkomen en de aantals-ontwikkelingen van de Ransuil in de Kempen. Systematisch onderzoek is er naar deze soort in de Kempen nog nooit gedaan. Vorig jaar ben ik zelf begonnen om de gemeente Reusel op geslaagde broedsels van Ransuilen te inventariseren.

Tabel 1: Roepende mannetjes Bosuil in de gebieden Buikheide, Peelsche Heide, Achterste Heikant (5) en Postelsedijk (6) gedurende de jaren '86, '91, '96 t/m '99.

	1986	1991	1996	1997	1998	1999
Buikheide	2	6	10	15	16	15
Peelsche Heide	1	1	3	5	4	1
Achterste Heikant	0	0	0	2	0	1
Postelsedijk	0	0	0	1	0	0

Om een betrouwbaarder beeld te krijgen was het nodig om het onderzoek uit te breiden. Er zouden niet alleen meer hectaren geteld moeten worden, maar het leek me ook wenselijk om op verschillende plaatsen binnen de Kempen steekproefgebieden te onderzoeken.

Binnen de VWG heb ik gevraagd om mee te doen aan deze telling. Helaas was het animo laag. Mogelijk dat een aantal mensen zijn afgeschrikt door de eisen die bij deze inventarisatie gesteld moesten worden.

Jammer genoeg is de uitvoering van de inventarisatie in de diverse deelgebieden nog niet altijd volgens de gestelde normen verlopen. Hopelijk dat er volgend jaar meer mensen mee doen (Er zijn al toezeggingen gedaan.) en dat de uitvoering vloeiender verloopt.

Methode

Omdat het inventariseren van volwassen Ransuilen niet makkelijk te noemen is, doordat ze vocaal niet overdreven actief zijn, is er voor gekozen om de geslaagde broedsels te gaan tellen. Dit is vrij eenvoudig doordat de bedelroep van jonge Ransuilen al op grote afstand is te horen.

Het enige nadeel van deze methode is dat ze over een langere periode volgehouden dient te worden. Het liefst toch wel 10 jaar, wil men tenminste een reëel beeld krijgen over het verloop van de stand. (Arend J. van Dijk, 1996). De oorzaak ligt in het feit dat de stand van de Ransuil jaarlijks sterk kan fluctueren. De stand van deze soort wordt sterk bepaald door muizenarme en -rijke jaren.

Om een goed beeld te krijgen moesten de gekozen onderzoeksgebieden natuurlijk niet te klein zijn. Ze moesten bestaan uit minimaal 1000 ha om zo verzekerd te zijn van voldoende geschikt biotoop en daardoor ook voldoende paren.

Het gekozen proefgebied diende tweemaal te worden onderzocht. Eénmaal rond half mei en éénmaal rond begin juni. Dit om ook de latere broedsels te kunnen opsporen.

Ook het aantal jongen per nest werd gevraagd. Dit levert met niet veel extra werk toch een leuke aanvulling op over hoe succesvol de broedsels dat jaar zijn geweest. En er kan later een zinnige vergelijking worden gemaakt tussen muizenrijke en muizenarme jaren.

Naast deze 'verplichte' onderdelen werden er ook nog een paar aanbevelingen gedaan om het geheel nog boeiender te maken. Zoals het opsporen van het nest (nestboom, hoogte nest, oorspronkelijke bouwer en eventuele dode jongen onder het nest) en het verzamelen van de braakballen.

Resultaten

Er zijn vier gebieden geteld op Ransuilen. Atlasblok 51-51, Buikheide en omgeving, Hooge en Lage Mierde en Reusel. Het gebied Buikheide en omgeving is opgesplitst in drie deelgebieden te weten Buikheide, Wintelre e.o. en Molenvelden/Overlees bossen. Het gebied De Mierden sloot aan op het gebied Reusel.

Van deze gebieden zijn alleen Reusel, deelgebied Buikheide en uurhok 51-51 volgens de aangegeven methode geteld. De andere gebieden zijn alle maar eenmaal systematisch onderzocht. In blok 51-51 zijn de jongen per nest niet goed geteld (mededeling teller). Een overzicht van de resultaten wordt gegeven in tabel 2.

Na één jaar tellen valt er over het geheel nog niets te zeggen. Wel valt het grote verschil tussen sommige gebieden op. Waarom zijn er zo weinig Ransuilen in het gebied Buikheide e.o.? De diverse deelgebieden zijn de eerste keer wel geteld. Bij deze eerste ronde werden in de andere gebieden al het grootste aantal geslaagde broedsels opgespoord. Men kan er dus vanuit gaan dat er in dit gebied echt weinig geslaagde broedsels zijn geweest dit jaar. Is dit structureel of tijdelijk? Alleen door deze telling een flink aantal jaren voort te zetten kunnen we hier iets meer over te weten komen!

Tabel 2: Resultaten van de Ransuilentelling in de Kempische steekproefgebieden in 1999.

Steekproefgebied	Oppervlakte	Aantal broedsels	Aantal broedsels met aantal jongen per nest				
			1	2	3	4	5
Reusel	3000 ha	14	1	5	2	6	
Atlasblok 51-51 ¹⁾	2500 ha	11	1	6	4		
De Mierden ²⁾	1200 ha	6	1	1	3	1	
Buikheide							
Buikheide		2			2		
Buikheide							
Wintelre e.o. ²⁾		1		1			
Buikheide							
Molenv /Oerle ²⁾		1	1				
<i>Buikheide totaal</i>	<i>1690 ha</i>	<i>4</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>2</i>		
Totaal alle gebieden	8390 ha	35	4	13	11	7	0

¹⁾ Het aantal jongen per nest is niet goed geteld.

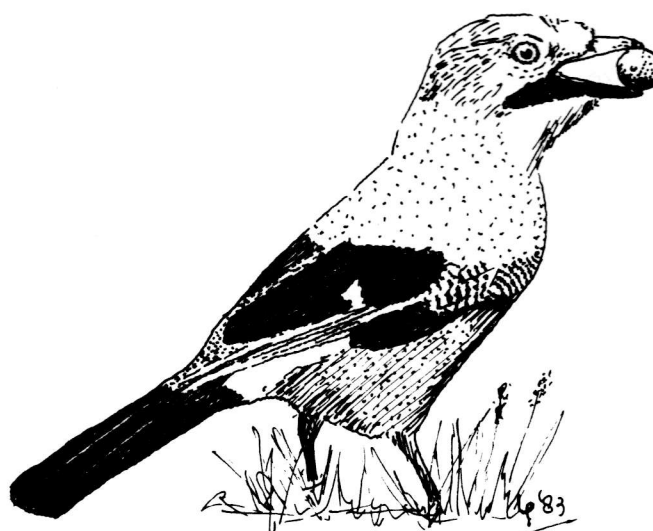
²⁾ Gebied is niet geteld volgens de opgegeven normen.

Dankwoord

Voor de gegevens over de Buikheide wil ik natuurlijk het Buikheide-team bedanken. En verder iedereen die aan dit onderzoek mee heeft gewerkt en hopelijk blijft meewerken, namelijk Wim Deeben, Klaas de Jonge, Jacques van Kessel, Sjef Keustermans, Jan Kolsters, Geert Sanders en Albert Vrijaldenhoven.

Literatuur

- van Dijk A.J. 1996. Monitoring van Ransuilen: een lachertje of niet? Drentse Vogels 9: 30-38.
- van Kessel J.C.P. & J.Kolsters (in voorbereiding): Buikheide verslag 1999.
- Wouters P. 1998. Uilen in de Kempen in 1998. De Blauwe Klauwier 24 (3): 8-11.



HERFST 1999

PIET WUYTS

De zon laat zich nog van de goede kant zien. Jas aangetrokken en het veld in. Ik ga eerst het open veld in van weilanden, akkers en graspercelen. Mijn aandacht wordt getrokken door een massa Houtduiven die zich losmaken van een geroid aardappelveld. Ze cirkelen wat rond, en strijken weer neer op het veld. Aan de andere kant van de weg zitten Kokmeeuwen. Ze struinen een pas geploegd land af. De Boerenzwaluw is nog volop aanwezig in de lucht, totdat de grote trek weer begint naar warmere streken.

Een Buizerd zweeft rond op de scheiding van bos en weiland. De vogel wordt lastig gevallen door kraaien, die nu het seizoen van jongen grootbrengen voorbij is, toch nog het gebied als het hunne beschouwen. De Buizerd moet een heel eind doorvliegen, want er zitten veel kraaien op de Kempervennen. Daar voelt ook de Ekster zich thuis. Ik kon er acht bij elkaar tellen langs het gaas. De Vlaamse Gaai is al volop bezig met eikels te verzamelen, misschien een voorteken voor een strenge winter.

In de verte zie ik een groep vogels aankomen, laag vliegend, dan weer omhoog tegen de wind in. Het zijn Kieviten in gezelschap van Spreeuwen. Ze landen een eindje verderop. De Spreeuwen zijn meteen actief met het zoeken van eten. De Kieviten zijn met zijn velen. Hopelijk een goed jaar geweest.

Een reiger vliegt weg aan de Keersop, waar het wel stiller geworden is op het water, sinds de eendenjacht open is. In een grasveld verderop zit een groep Nijlganzen, die elke avond terugkeren naar de Kempervennen.

Verderop zijn ze mais aan het kneuzen. Er staan mensen naar dit gebeuren te kijken, ook om te zien of er wat uitkomt. Minstens een paar hazen? Er

komt alleen een fazant uit. Stropers aan het werk geweest is de opmerking van iemand. Nee toch niet, de vos! Ik heb hier zo mijn eigen mening over. Vier keer per jaar gaan ze met de maaibalk over het veld en als het kan zo kort mogelijk over de grond. Moordend voor de wildstand, die grasmaaiers.

's Middags de andere kant op, richting de bossen. De pad voert door d'ekker, waar het nu weer een vergezicht geworden is, nu bijna overal de mais eraf is. Nu kan ik tenminste een keer rondkijken. Een Groene Specht zit aan de rand van het bos. Ze vliegt weg, om zich even later te laten horen. Deze ben ik al vaker tegen gekomen, of was het een andere.

De herfst doet hier ook zijn intrede in het bos. Bij de loofbomen ontwaar ik verschillende kleuren. De berk is weer anders getint dan de eik. Een mooi gezicht als de zon erop schijnt. Herfst. Paddestoelen komen uit de grond. Sommige schijn je te kunnen eten, ik houd het voorlopig maar op champignons.

Het pad doorgelopen onder de bomen, loop ik recht in een spinneweb. Getver... Het stikt ervan.

Ik moet mijn ronde inkorten omdat het beetje zon plaats heeft gemaakt voor regen. De wind beukt op de bomen, takken breken af en vallen naar beneden. Tijd om terug te keren.



KNIPSSEL KRANT



Knipseladres: SANSOVINOSTRAAT 24, 5624 JX EINDHOVEN.

Samenstelling: HUBB KNUBBEN

Zeearend komt vanzelf hierheen

Net Wereld Natuur Fonds hoeft geen zeearenden in Nederland uit te zetten, want ze komen toch wel, stelt een Nijmeegse student. Over krap twintig jaar zijn ze er.

DE ZEEAREND verspreidt zich zo snel vanuit Duitsland naar Nederland dat het onverstandig zou zijn als het Wereld Natuur Fonds (WNF) de roofvogel hier kunstmatig zou herintroduceren. Aldus schrijft Frank Willems, student aquatische ecologie en milieubiologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, in zijn scriptie over de zeearend.

Als het WNF in 2000 begint met het uitzetten van jonge vogels - dat kan omdat de rechter onlangs de herintroductie goedkeurde - dan zullen volgens Willems in 2008 de eerste succesvolle broedsels verwacht mogen worden. Dat is in het gunstigste geval negen jaar eerder dan wanneer de zeearend op eigen houtje Nederland zou herkoloniseren.

In een trager scenario van Willems breidt de zeearend zijn gebied jaarlijks met 4,75 kilometer uit en dan duurt het tot 2040 voordat de vogel vanuit Kiel, de plaats van voorkomen die het dichtst bij Nederland ligt, zich in Nederland vestigt.

Maar Willems verwacht dat de zeearend minder lang op zich zal laten wachten. De afstand tussen het broedareaal in Duitsland en Nederland wordt kleiner en daarmee neemt de kans toe dat een vogel zich binnen de Nederlandse grenzen vestigt.

Hij zal dat doen vanuit voorposten,

waarvoor Bremerhaven, de Lüneburger Heide en Hamburg kandidaat zijn. Die liggen nog 100 tot 150 kilometer van de Nederlandse grens. Elk jong dat op deze plekken zou worden geboren, maakt een kans van 2 procent dat het een eigen nest 150 kilometer verderop vestigt. Dit betekent dat al op korte termijn vestiging in Nederland tot de mogelijkheden behoort.

Er kunnen nog wat kinken in de kabel komen. De zeearend heeft het tamelijk goed in oostelijk Duitsland met grote moerassen, zoetwatermeren en loofbossen. In de westelijke, nog niet bezette helft van Duitsland zijn geschikte vestigingsgebieden beperkt tot de stroomdalen van de Elbe, Weser, Eems, Rijn en enkele zijrivieren.

Dit kan twee effecten hebben. De zeearenden schrikken terug voor de barrières en breiden zich niet verder westwaarts uit of ze maken een sprong. Het eerste is minder waarschijnlijk omdat de afstand tussen de geschikte gebieden

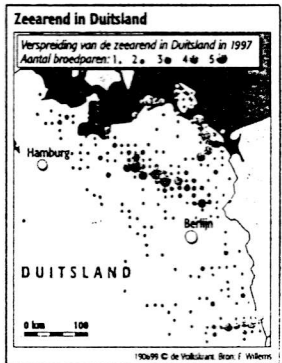
maar vijftig tot zeventig kilometer bedraagt. Die kunnen probleemloos worden overbrugd.

Daarmee reest de mogelijkheid dat de zeearenden de oversteek wagen. De sprong wordt gemakkelijker gemaakt als er al een behoorlijke populatie is van tientallen paren. Zo'n populatie wordt in tien jaar opgebouwd, bleek althans in oostelijk Duitsland.

Willems leidt hieruit af dat de zeearenden die de Weser hebben bereikt, er tien jaar over doen om zich te vestigen in de dichtstbijzijnde geschikte gebieden zoals de Dümmersee en het dal van de Eems.

Vanaf 2017 kan dan de volgende stap worden verwacht, waarbij de Nederlandse natuurgebieden en het Rijnland de meest logische nieuwe vestigingsplaatsen zijn.

Als de zeearend door het WNF een handje wordt geholpen door kunstmatige herintroductie zal de populatieopbouw sneller tot stand worden ge-



bracht, vermoedt Willems. Toch zou het WNF zou er goed aan doen om de ontwikkelingen af te wachten en uitsluitend te werken aan uitbreiding van geschikte biotopen, vindt hij.

Marieke Aarden

'NAAR DE TONGELRESESTRAAT? VOLG DE STRUIKEN'



In een korte zomerserie staat het *Eindhovens Dagblad* stil bij de flora en fauna in de stad. Vandaag: vogels en groen in de wijk.

Door Mario Bouwman

EINDHOVEN - "Zo moet het dus niet. Rotzooi." Willem Veenhuizen, de beminlijkheid zelve, schimpt. We staan op de hoek Kaartmakersring/Van Gorkumlaan, hartje Tongelre, en kijken uit over een plantsoen dat weelderig groen zou moeten zijn, maar pokdalig en gehavend is. Met de gesnoeide rozenstruiken verdwenen ook de heggen, merels, braamsluipers, roodborstjes. "Vrij algemene soorten, maar iedereen is er wel erg van gecharmeerd." Verjaagd. "En wat krijg je ervoor terug? Varkensgras." Snoeien in broedtijd vindt hij als vloeken in de kerk. "Ik heb het er al zo vaak met de gemeente over gehad, maar de plantsoendienst

kan het niet anders plannen. Snoei dan verdikkere niet. Dat kan best wachten tot de winter."

Met de rozenbottelstruiken hetzelfde verhaal. "Schitterend als daar 's winters de groenlingen of fourageren." Hij huivert. "Nu snoeien is doodzonde." Toch begrijpt hij het wel. "Eindhoven heeft veel kleinschalig groen in verhouding tot andere steden. Dat is duur in beheer en onderhoud."

We struinen door zijn wijk, verschoen in het lover achter het Karregat, Willem Veenhuizen, vogelkenner en tuin- en landschapsarchitect, is druk doende te bewijzen dat de natuur om de hoek ligt. "Als je er maar oog voor hebt."

Daarom was hij de tocht begonnen in zijn ruige achtertuin, met veel haag, struik en klimplant. Een walhalla voor alles wat vliegt en zoemt, kruipt en krielt. "Ontwerpers van wijken moeten het openbaar groen beter aansluiten op de tuinen", had de architect in hem gezegd. Dieren komen dan vanzelf achter het huis. "Een bijzondere ervaring, die mensen meer betrokken maakt bij de natuur." Persoonlijk geniet hij als gevleugelde vrienden hem bezoeken. Vogels zijn zijn leven. "Dat is erfelijk verwerven." Als jongen in Breda



• Wie de natuur een beetje vrij baan geeft, krijgt de mooiste vogels en insecten in zijn tuin, zegt Willem Veenhuizen. Met wat afvalhout maakte hij een simpel kooitje dat nu het domein van metselblijen is.

ging hij al op pad met verrekijker en vogelgids en nog altijd maakt hij tochten met zijn vader. Ook is hij steunpilelaar van de Vogelwerkgroep. "Vogels, hè: nooit hetzelfde. Altijd verrassend. Spannend." Ook dicht bij huis. "Ik heb gierzwaluwen op m'n dak. Hondstrouw. Ze komen

elk jaar terug op hetzelfde dak, dezelfde pan als het even kan." De populatie staat wel onder druk. Flora en fauna in de stad hebben het volgens hem niet makkelijk. Het zou helpen als de overheid nog dwingen-der vastlegt dat wat er is, moet blijven. "Eindhoven

mag zich dan wel groene stad noemen, maar het moet kwaliteitsgroen blijven en daar horen ook beesten bij." Hij wil niet alleen klagen. Goed nieuws is dat hij na meer dan tien jaar de eerste bonte spechten, vlaamse gaaien en boomkruipers in zijn wijk heeft gezien. Hij

houdt de aanwas jaar in, jaar uit bij. Zag zo de territoria van koolmezen groeien van veertien naar 45 en telt soms al twintig nesten eksters tegen drie vroeger. "De merel, van oudsher een bosvogel, zat voor 1900 niet in de stad maar is nu een stadsvogel." We steken via het Adanpad binnendoor naar de Kaertulaan. Veel coniferen. "Daar geeft iedereen op af, maar ze zijn wel de beste beschutting voor soorten als turkse tortels." Hij wil naar de spoorbaan. Die vormt samen met de Dommel en de Kanalen de belangrijkste schakel tussen de natuur van het platteland en de stad. "Daarlangs trekken de dieren de stad in." Volle struiken en bomen flankeren de spoorlijn. Klein grut bevolkt de grindvakken; de taluds en de sloot huisvesten waterviolier, groene kikker, bosrietzanger, kleine karekiet en spotvogel. Een fietser stapt af om de weg naar de Tongelresestraat te vragen. "Volg de struiken", grinnikt Veenhuizen. Het is moeilijk te geloven, maar oit propageerde hij asfalt in 't groen; verharding van een grindpad naast de Zeggeweg. Hij riep de toorn van mede-natuurbeschermers over zich af. Hij, kalm. "Ach, druk was het er toch al en met het grind verdwenen het lawaai. Nu kun je er de vogels weer horen."

Sonse kauwen krijgen respijt E J 17-7-99

SON EN BREUGEL - Pas half juni mag een valkenier de grote kolonies kauwen komen verdrijven in de Sonse wijk de Gentiaan. Reden: de kauwen hebben net hun nest vol jongen. Volgens woordvoerder H. Vogels wil de gemeente op een diervriendelijke manier te werk gaan. „En dan kun je niet de ouders wegjagen en de jonkies aan hun lot overlaten.” In afwachting van de valkenier heeft Vogels nog wel een paar tips voor de geplaagde bewoners: „Niet voederen, composthoppen afdekken en op de schoorstenen een kapje plaatsen, zodat daar geen nestje meer kan worden gebouwd.”

Bon voor schieten op vogels met buks

MAARHEEZE - Een 18-jarige inwoner van Maarheeze heeft gisteren een bon gekregen omdat hij in zijn achtertuin met een luchtdrukbuks op vogels schoot. Getuigen zagen hoe de man een houtduif aanschoot. Het dier moest later door een dierenarts afgemaakt worden. De windbuks van de schutter is door de politie in beslag genomen.

E J 15-5-99

Jonge kievieten in beslag genomen

BUDEL - Drie jonge kievieten zijn gisteren door de politie Cranendonck in beslag genomen. De vogeltjes zaten gevangen in de tuin achter een huis in Budel. Kievieten behoren tot de beschermde vogelsoorten. De politie heeft ze naar een vogelasiel gebracht, waar ze verzorgd worden totdat ze volwassen genoeg zijn om hun vrijheid terug te krijgen.

E J 17-7-99

FRUITTELER ZIET OOGST VERLOREN GAAN DOOR HONGERIGE KRAAIEN EN ROEKEN

'Ik krijg gewoon maagpijn van die vogels' E J 17-7-99

Iedere ochtend als de Eindhovense fruitteiler Carlos Faes uit het raam kijkt, is het eerste wat hij ziet tientallen weglygende vogels. „Dan krijg ik maagpijn”, zegt hij. „Omdat ik weet dat er weer honderden guldens aan fruit is beschadigd.” Deze zomer is al 25.000 kilo aan appels en peren verpest. „Als dit zo doorgaat, moet ik mijn bedrijf sluiten.”

Door Vanda van der Kooij

Sinds 1991 pacht hij aan de Oirschotsedijk de oude boomgaard van Frits Philips, vanaf 1995 als zelfstandig ondernemer. De laatste drie jaar komen kraaien, roeken en vlamse gaaien met honderden tegelijk 'dineren', zoals hij het noemt. „En het worden er steeds meer.” De oorzaak ligt volgens Faes in de toenemende bebouwing in zijn omgeving. „Tot voor kort werd er vooral akkerbouw gepleegd en konden vogels voldoende voedsel vinden. Maar de groene plekken worden volgebouwd. Zo is er recent nog een distributiecentrum neergezet.” De fruitteiler heeft al van alles geprobeerd om de vogels te verjagen. In zijn boomgaard staan machines die afwisselend hoge en lage tonen en knalgeluiden maken. In de bomen hangen voorwerpen die op dode vogels lijken, en Faes heeft ook een vlieger in

de vorm van een arend. „Maar die kraaiachtigen zijn zo slim. Na een dag of twee hebben ze door dat er niets aan de hand is.” Ook de jachttopziener van Frits Philips helpt bij de bestrijding van de overlast. Hij heeft een vergunning om, als er een vlucht landt, drie roeken te schieten. Volgens Faes zet dat geen zoden aan de dijk, omdat sommige zwermen wel uit 200 roeken bestaan. En de 120.000 vierkantemeter boomgaard overspannen is onbetaalbaar voor de teler. „Dat kost drie ton, dat kan ik alleen doen met overheids subsidie.” De teler schat de schade door vogelverlating op dit moment op tien procent van de oogst. Als de vogels blijven komen, kan die oplopen tot 15 procent. Voor een deel is dit indirecte schade. De vogels eten de appels en peren niet helemaal op, maar pikken er stukken



• Fruitteiler Faes tussen zijn aangevreten appels. Foto René Manders

uit. Het aangetaste fruit vormt een voedingsbodem voor een schimmel, die zich met het regenwater verspreidt naar andere vruchten. Bij de pluk is de ziekte soms nog onzichtbaar, waardoor een rotte appel in de veilingkist ook andere appels aantsteekt. Faes heeft de afgelopen jaren

een beroep gedaan op de Wildschaderegeling. „Een speciale commissie taxeert de schade. Het is elke keer onzeker of je een volledige vergoeding krijgt. De afgelopen jaren heb ik tienduizenden guldens aan schadevergoeding gekregen. Maar ik wil daar niet van afhankelijk zijn. Ik wil gewoon ondernemen. Als

deze vogelplaag aanhoudt, moet ik mijn bedrijf sluiten.” W. Veenhuizen van de Vogelwerkgroep in Eindhoven erkent het probleem. „Het aantal kraaiachtigen rond en in Eindhoven is niet toegenomen, er zijn juist roekolonies verdwenen. Maar de stad ruikt steeds verder op, waardoor vogels naar elders uitzwermen. En een fruituin is voor veel vogels tafeltje-dekje.” Faes kan geen pakklare oplossing bedenken voor de vogeloverlast. Maar hij wil in ieder geval dat de politiek oog krijgt voor de schade die kraaiachtigen aanrichten in de fruitteiler. „Dit is een landelijk probleem. Volgend jaar gaat de nieuwe Flora- en Faunawet in. Daarin wordt de mogelijkheid vogels af te schieten nog verder beperkt. Ik wil dat de politici die hierover oordelen ook oog hebben voor de schade die vogels aanrichten.” Op dit moment kan Faes zijn terrein niet af. Omdat vrouw en kinderen met vakantie zijn, heeft hij een dagtaak aan het verjagen van vogels. „Ik geef me niet zomaar gewonnen. Er wordt hier al zeventig jaar fruit geteeld, het kan niet zo zijn dat daar zo een einde aan komt.”

Vogelopvang signaleert groot aantal mishandelingen

„Ik word er moedeloos van”

Door Annelies van der Woude

EINDHOVEN - Het hoogseizoen is begonnen. En helaas brengt de zomer ook topweken voor de vogelopvang met zich mee: hoe moeter het weer, hoe groter het aantal mishandelde vogels. Antoon de Klein van de Stichting Vogelopvang Regio Eindhoven heeft schoon genoeg van het misplaatste vermaak. „Zoveel dierenleed, ik word er soms moedeloos van.” In zijn woning en tevens vogelopvangcentrum aan de Eikenstraat 49 in Eindhoven is het een komen en gaan van vogels. De bel kondigt de dierenambulace aan die een uitgehongerd ransultje komt brengen. De vogel - gevonden op een camping in Westerbeers - krijgt een tijdelijk plekje in de tuin tussen de 250 à 300 andere vo-

gels. „Zo gaat dit de hele dag door”, vertelt De Klein. „Sinds januari hebben we hier al ruim elfhonderd vogels en kleine knaagdieren gehad.” De reden dat hij nu de noodklok luidt, is het grote aantal vogels dat deze week bij hem terecht is gekomen als gevolg van sadistische greiter. 'Vliegeren' Zo vertelt De Klein over mensen die met vogels gaan 'vliegeren'. „Ze knopen een touw om de poot of vleugel van de vogel, laten hem wegvliegen en halen hem weer binnen. Als ze genoeg van het spelletje hebben, laten ze de vogel vrij zonder het touw los te maken. Mensen die zo'n vogel vinden, brengen hem hier.” Andere slachtoffers vormen de zwanen en eenden. „Mensen bevestigen een stuk

brood aan een stevig stuk draad met een grote vishaak. Op het moment dat de eenden toehappen bijten ze zich vast in de angel. Zo werd maandagavond een zwaan met een haak door z'n tong binnengebracht. De zwaan is tot overmaat van ramp het laatste exemplaar in het vijvertje aan de Boschdijk in Acht”, vertelt De Klein. „Vorig jaar zaten er nog vijf, daarvan zijn er vier dood gegaan, ondermeer door dit soort 'spelletjes'. Sinds vorig jaar geldt daarom een visverbod, maar zelfs dat schijnt niet te helpen.” Verbranden Ook komt het regelmatig voor dat jongeren in het park een eendje verbranden. „Als ik door het park loop en wat bierblikjes zie temidden van as en veertjes, dan weet ik al weer hoe het laat het



Foto Vincent Wijk

• Antoon de Klein met een toegetakelde eend in zijn woning annex vogelopvangcentrum in de Eindhovense Eikenstraat.

is”, verzucht De Klein. „En dan heb je nog de jeugd die uit verveling met een luchtbuks of kruisboog op eenden gaat schieten, zoals bij deze eend is gebeurd.” De Klein haalt een eend met een schotwond uit een doosje in zijn tuin. „Als 'ie geluk heeft dan haalt 'ie het”, zegt de vo-

gelverzorgster hoopvol. Achterin de tuin, in één van de elf voliëres, zitten vijf kippen. Drie van hen zijn zaterdag in volledige shocktoestand bij de Vogelopvang gebracht. „Het schijnt dat de kippen een cadeautje waren voor een bruidspaar bij de Karpendonkse Plas”, vertelt

De Klein. „De beesten hebben de hele avond rondgerend tussen de gasten en het orkestje. Volledig in de stress kwamen ze hier.” Hij wijst op de schichtige kippen met hun kaalgeplukte lijfjes. „Dat is toch niet normaal? Zo ga je toch niet met dieren om?”

VOOR U GELEZEN

JAN WOUTERS

BTO-News van juli-augustus 1999 is gewijd aan het broeikaseffect. Er zijn al diverse verschijnselen die wijzen op een invloed daarvan op de vogelbevolking. Zo zijn aankomstdatum en legdatum vervroegd en is de verspreiding van sommige broedvogels en van wintervogels veranderd.

Bij de BTO loopt het nestkaartenproject al iets langer dan dat van Sovon in Nederland namelijk 57 jaar. Dat is een zeer waardevolle informatiebron wanneer het gaat over lange-termijneffecten. Zo blijkt de legdatum van het eerste ei bij 20 van 65 bestudeerde soorten gedurende de laatste 25 jaar significant vroeger te zijn geworden. Gemiddeld was deze vervroeging negen dagen!

Het blijkt dat de legdatum van het eerste ei gedurende de periode van 57 jaar, waarvan men gegevens had, bij veel soorten eenzelfde patroon vertoont. Vroege legdata in de jaren '40 en '50, latere data in de '60er en '70er jaren, en weer vroegere eerste eidata in de jaren '80 en '90. Dit patroon correleert met het verloop van de gemiddelde temperatuur in maart en april.

In de jaren '60 en '70 was het gemiddeld wat kouder in het voorjaar in Engeland dan in de perioden ervoor en erna. Voor zeven algemene vogelsoorten, waaronder Vink en Roodborst, is de variatie in de eerste eidatum geheel toe te schrijven aan veranderingen in de voorjaarstemperatuur. Bij nog eens tien andere soorten speelt ook de neerslag een rol.

Het is duidelijk dat een klimaatverandering zo invloed heeft op de vogels. Of die gunstig is voor de vogels blijft vooralsnog de vraag. Dikwijls zijn vroege broedsels in het voordeel, de jongen ervan overleven beter dan die van late broedsels.

Maar het schijnt dat insecten, vaak de voedselbron voor de vogels, hun ontwikkeling meer versnellen als reactie op de temperatuursverhoging dan de vogels. Dan zou de piek in het voedselaanbod meer

naar voren schuiven dan de piek in de voedselvraag, met mogelijk desastreuze gevolgen.

Een volgend artikel gaat over een vergelijking van de twee broedvogelatlassen die in Groot-Brittannië zijn uitgekomen. Het veldwerk voor de eerste is gedaan van 1968-1972 en voor de tweede van 1988-1991.

Het areaal van soorten die in de eerste atlas een zuidelijke verspreiding hebben in het atlasgebied, vertoont in de tweede atlas een uitbreiding naar het noorden met gemiddeld 19 km. Soorten met een noordelijke verspreiding vertonen geen significante uitbreiding naar het zuiden of inkrimping naar het noorden.

Uiteraard is in deze vergelijking rekening gehouden met de aantalstoename of -afname van sommige soorten. Alleen soorten die min of meer constant waren gebleven zijn vergeleken.

Deze uitbreiding naar het noorden van zuidelijke soorten kan eigenlijk alleen maar verklaard worden als een reactie op klimaatverandering door het broeikaseffect. Ook bij vlinders is een dergelijke uitbreiding gedurende deze eeuw aangetoond.

In een derde bijdrage is er gekeken naar de veranderingen in de eerste aankomst data van zomergasten. Het blijkt dat de gemiddelde aankomstdatum van zes soorten, in het zuiden vroeger ligt dan in het noorden van Groot-Brittannië. Niet opmerkelijk, dat zou je ook verwachten.

De soorten zijn Tjiftjaf, Boerenzwaluw, Fitis, Zwartkop Gierzwaluw en

Tuinfluitier. In de laatste 27 jaar is de gemiddelde aankomstdatum van al deze soorten significant vervroegd, en dat is wel opmerkelijk. De vervroeging bedroeg ruim een week gemiddeld.

Deze vroegere aankomst is een reactie op de gemiddeld warmere voorjaren. Voor de Boerenzwaluw is er een duidelijke correlatie aangetoond tussen de gemiddelde temperatuur in februari-maart en de aankomstdatum van de zwaluwen.

Behalve in het Verenigd Koninkrijk is ook in Scandinavië aangetoond dat de Boerenzwaluwen sinds 1970 vroeger terugkeren uit de winterkwartieren. In Slowakije daarentegen komen ze nu later terug dan in 1970, maar daar zijn de voorjaren dan ook kouder geworden.

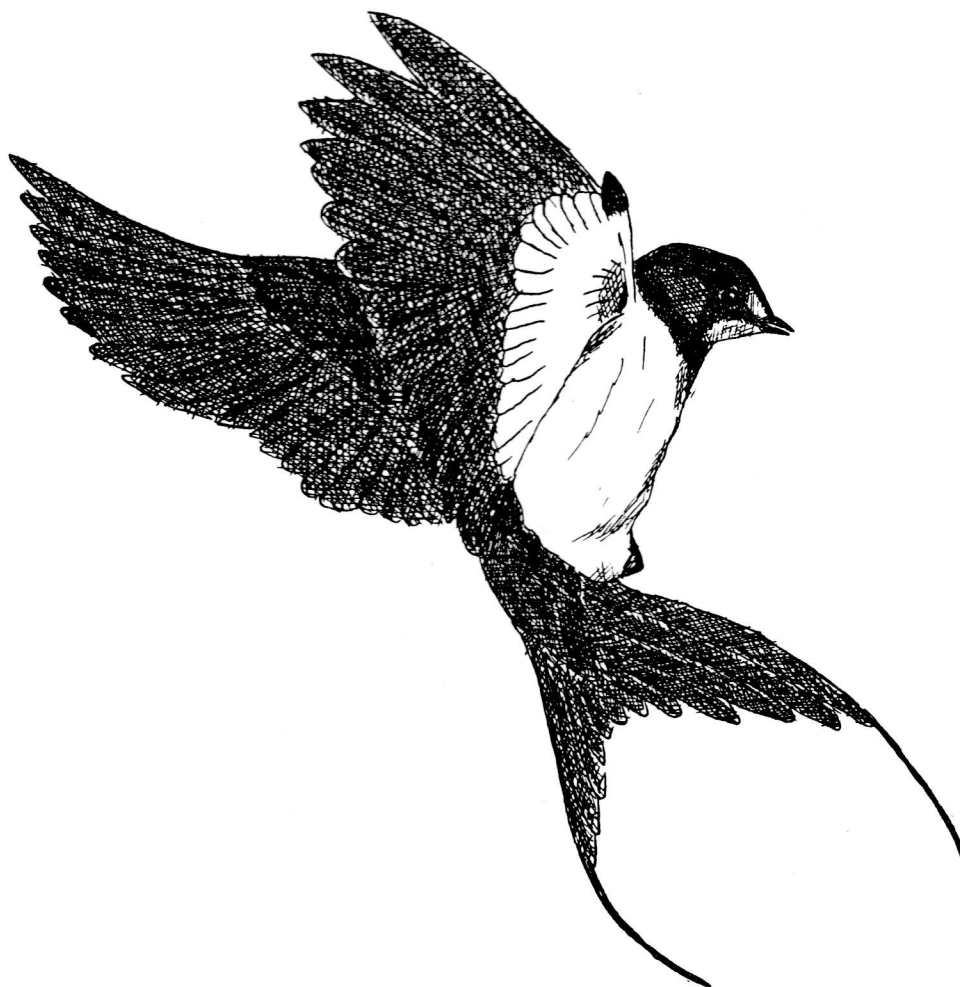
De opwarming van het klimaat heeft ook invloed op de overwintering van vogels. Als voorbeeld wordt de Bontbek-

plevier beschreven die aan de Britse kust overwintert.

Uit tellingen is gebleken dat de verspreiding van de Bontbekplevier langs die kustlijn afhangt van de hoeveelheid vorst in de winter. In koude winters zitten de plevieren gemiddeld westelijker dan in zachte winters.

Dat is begrijpelijk want de westkust van Groot-Brittannië ligt aan de warme golfstroom en is dus enkele graden warmer dan de oostkust. Maar aan de oostkust zijn de voedselgebieden beter, want modderiger en rijker aan voedsel. Dus ze gaan alleen maar naar het westen als het echt nodig is.

Sinds 1970 zijn de plevieren gemiddeld steeds oostelijker gaan overwinteren. De mediaan van de populatie is in de laatste 25 jaar al zo'n 50 kilometer naar het oosten opgeschoven. Een dergelijk effect is bij meer overwinterende steltlopers vastgesteld.

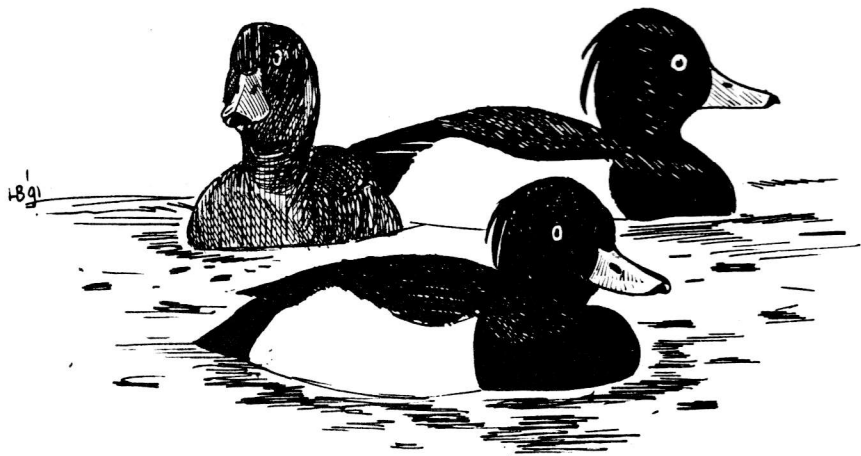


WIST U DAT...

- Het alweer twee maanden geleden is dat Hendrik Broeren is overleden.
- Ik denk dat vele mensen in de VWG Hendrik niet eens kenden.
- Het Buikheide-team hem des te beter kende.
- Hij vorig jaar nog een week mee naar Falsterbo was geweest.
- Hij een grote stille kracht van het team was.
- Het Buikheide-team naar de 'celebration of life' is geweest.
- Deze gehouden werd op een camping in Chaam.
- Jacques van Kessel een prachtig overzicht had gemaakt van het werk van het Buikheide-team.
- Hij ook een prachtig album voor de ouders van Hendrik heeft gemaakt.
- Een hulde aan Jacques hiervoor zeer op zijn plaats is.
- We hopen dat de familie Broeren de kracht zal vinden om over dit grote verlies heen te komen.
- De Vogelwerkgroep op 17 december 1999 25 jaar bestaat.
- De feestcommissie hard aan het werk is.
- Het niet alleen om 17 december gaat maar ook om 6 februari etc.etc.
- Op 17 december iedereen op de vergadering moet zijn.
- Die bijeenkomst in handen is van de feestcommissie.
- De SOV-dag op 9 oktober '99 goed is verlopen.
- Deze dag was georganiseerd door VWG de Peel.
- Er dit jaar zo'n dikke 80 man aanwezig waren.
- De SOV-dag volgend jaar door Midden-Brabant georganiseerd wordt.
- Het gedicht deze keer als volgt gaat:
*Het klinkt misschien wel cru,
Maar kom nondedju,
En met hele goede zin,
Naar de december vergadering.*

Houdoe,

PIET



VOGELASIELS VOOR DE KEMPEN :

Vogelasiel Someren
Toon en Marij de Smit
Boerenkamplaan 32
5712 AE Someren
tel. 0493-493564.

Vogelasiel Eindhoven
Anton de Kleyn
Eikenstraat 49
5651 CM Eindhoven
040-2526897.

Dierenambulance voor de Kempen: 0497-574030.

voor Eindhoven e.o. 040-2523188.

MELDING ROOFVOGELVERVOLGING:

Vogelasiel Someren tel. 0493-493564.

of 040-2264847

ADRESSEN BESTUURSLEDEN :

Voorzitter: Willem Veenhuizen
Bussele 32
5641 PB Eindhoven. 040-2816913.

Secretaris: Jan van der Zee
Fleminglaan 18
5644 DH Eindhoven. 040-2130210.

Penningmeester: Huub Knubben
Sansovinostraat 24
5624 JX Eindhoven. 040-2460363.

Biologisch
secretariaat: Hans Hermans
Provincialeweg 138
5503 HK Veldhoven. 040-2547152.

en: Tonny van der Vleuten
Nieuwstraat 30a
5527 AV Hapert. 0497-384107.

Algemeen lid: Minke Bozuwa
Adolf van Cortenbachstraat 64
5611 TH Eindhoven.

OPVANG NIEUWE LEDEN:

Ben Jacobs
De Bleker 41
5506 BB Veldhoven. 040-2534735.

INHOUD: jaargang 25 no. 3 (1999)

Pieter Wouters	Ransuilen in de gemeente Reusel.	1
Jacques van Kessel en Pieter Wouters	In Memoriam Hendrik Broeren.	7
Gerrit Vink	Trektelling op de Strabrechtse Heide 1998.	8
Peer Busink	Ontwikkelingen binnen de weidevogelbescherming in Zuidoost-Brabant.	10
Gerrit Vink	Gedrag van watervogels gedurende de 95% zons- verduistering.	14
Pieter Wouters	Uilen in de Kempen in 1999.	16
Piet Wuyts	Herfst 1999.	19
Huub Knubben	Knipselkrant.	20
Jan Wouters	Voor U gelezen.	22
Piet van Happen	Wist U dat...	24

Tekeningen: E. van Asseldonk
M. Bakermans (voorpagina)
H. Bierens
L. Peeters
W. van de Voort